

(Ud) dannelse som årets ord

Bragt i Jyllands-Posten, 3. februar 2017

Af Lykke Friis, prorektor for uddannelse

I den gamle østblok behøvede folket ikke stå i kø efter vittigheder. Dem var der nok af. Tag bare denne: Sovjets Brezhnev hørte, at amerikanerne havde fået et menneske på Månen. Straks indkaldte han sine kosmonauter: »Kammerater, I bliver de første mennesker på Solen«. Kosmonauterne: »Jamen, vi bliver brændt levende«. Brezhnev: »Bare rolig, I skal rejse om natten«.

Ja, kommunismen var dybt godnat for oplysningen. Men lyder faktafornægtelsen bekendt? Så er det, fordi "postfaktisch" blev kåret til årets ord i 2016 i Tyskland, mens "post-truth" løb med den tvivlsomme ære i den britiske ordbog Oxford. Siden er begrebet "alternative facts" blevet lanceret af Trumps pressefolk.

Det nye er altså ikke propaganda som i Sovjetunionen eller i Orwells "1984", hvor hovedpersonen lægger to og to sammen og - hårdt presset - får fem. Det nye er, at løgnen har fået et befordringsmiddel med flere hestekræfter end tv - internettet. Nogle ville nok sige, at nyhederne er i lommen på Facebook - smartphonens bukselomme - når to ud af tre amerikanere, får nyheder fra sociale medier.

Den gode nyhed er, at monopolernes tid er forbi. Statsradiofonien har ikke eneret på RadioavisEN i ental, og hr. Jensen skal ikke længere bøvl med at få et læserbrev i avisen. Han kan udnævne sig selv til redaktør af sin egen Facebook-side. Den dårlige nyhed er, at nyhederne stadig bliver styret. Ikke af emsige redaktører eller statsinteresser, men af matematiske koder, der som en turistguide gør selvstændige individer til lemminger, som føres ad nedtrådte stier til Mona Lisa, men sjældent forbi sidegadernes hverdagsdrama. Problemet er også, at Mona Lisa kan være forfalsket. Ifølge en undersøgelse fra Stanford kan otte af ti amerikanske high school-elever ikke skelne mellem reklamer og nyheder på internettet og stoler på en opdigtet nyhed uden at tjekke kilden.

Hvordan træner vi til internettets orienteringsløb? Ifølge den britiske historiker Timothy Garton Ash bør universiteterne gøre en endnu større indsats for at styrke de studerendes "digitale dannelse". Herhjemme handler meget af universitetsdebatten imidlertid om et nyt bevillingssystem, der skal skabe et bedre "match" mellem uddannelse og job. Naturligvis skal en uddannelse ikke være en jobmæssig blindgyde. Men spørgsmålet er, om det er klogt i stigende grad at reducere universitetet til en jobmaskine - netop i en postfaktuel tid?

For det første er det ikke let at gætte fremtidens job. Tidsskriftet "The Economist" skrev for nylig, at vinden blæste i retning af flere

vindmølleteknikere og "genrådgivere" til en aldrende befolkning. Artiklen slutter med journalistens 16-årige datter, der fortæller, at hun vil være "robotpsykolog"!

For det andet skal de studerende ikke bare lære et fag, men lære at tænke selv. Det hedder dannelse med et fint ord og har ikke en udløbsdato på noget jobmarked. Dannelse er som en app til hjernen, der kan tage kampen op med de "private supermagter", som Ash kalder Facebook og Google. For det tredje skal uddannelse også rumme de humanistiske mellemregninger. Sprog og kulturforståelse er ikke alene bedre til at oversætte end Google Translate. De udstyrer også studerende med fornuftens filter, som er mere slagkraftigt end søgemaskinernes hits, og som også kan bruges til at gennemskue alternative facts.

Oxford-historikeren Ash, som gæster Københavns Universitet 21/2, mener stadig, vi kan gøre 2017 til det antipostfaktuelle år. Men det kræver, at vi justerer kursen. Tænk, hvis årets ord blev (ud) dannelse!.